

Kardinál Mindszenty- bojovník proti komunizmu I.

Michal Kretschmer

2. júna 2019 ✚ *História* ✚ *Osobnosti*

Nasledujúci text sa sústreďuje na obdobie života kardinála Mindszentyho od doby, keď mu bolo poskytnuté útočisko na americkom veľvyslanectve v Budapešti, po jeho odvolanie z arcibiskupského úradu, pápežom Pavlom VI. Najprv stručne uvedme niektoré fakty z jeho života do tej doby.

Mladosť

Budúci kardinál sa narodil 29. marca 1892 v maďarskej dedine Mindszent, ležiacej blízko hraníc s Rakúskom. Jeho rodičia boli sedliaci. Jeho pôvodné meno bolo Pehm, ale v roku 1941 si ho, podľa mena svojho rodiska, zmenil na Mindszenty a to ako výraz protestu proti hitlerovskej propagande. Absolvoval strednú školu a štúdium teológie v meste Szombathely. Za kňaza bol vysvätený 12. júna 1915. Stal sa farárom v Zalaegerzegu, prispieval do katolíckych tlačí, písal rozsiahle historické štúdie, pôsobil ako učiteľ náboženstva. Onedlho nato sa stal dekanom. Na jar 1919 sa so svojimi slovami a článkami postavil, ako mladý učiteľ náboženstva, proti komunistom, ktorí sa vtedy v Maďarsku dostali k moci. Bol preto zatknutý. Po páde komunistickej diktatúry bol vymenovaný biskupským komisárom a na základe toho mu prislúchal dozor nad katolíckym životom a jeho vedením v župe Zala. Venuje sa výstavbe kostolov a kláštorov, ako i základných škôl. Je k dispozícii svojim veriacim nielen v duchovných otázkach, ale i pri riešení ich sociálnych problémoch. V roku 1937 ho, s ohľadom na jeho zásluhy, Pius XII. menuje pápežským prelátom.

Vymenovanie biskupom

Po „anschlusse“ (pripojení) Rakúska, sa Maďarsko stáva bezprostredným susedom Hitlerovej ríše a zintenzívňuje sa v ňom národne socialistická propaganda. Mindszenty jej kladie vytrvalý odpor.

4. marca 1944 ho pápež Pius XII vymenoval do čela diecézy Veszprém. 25. marca je vysvätený na biskupa a 29. marca, krátko po obsadení Maďarska Nemeckom, sa ujíma svojej diecézy. Biskupom tejto diecézy bol len 15 mesiacov, z toho takmer pol roka strávil vo väzení. Napriek tomu však založil 34 nových farností a 11 katolíckych škôl. Veszprém bol neskôr obsadený Rusmi, ktorí úplne vyrabovali biskupskú rezidenciu. Potom čo odtiahli, dáva sa Mindszenty hneď do práce. Obchádza svoju diecézu a vidí pritom Rusmi vyrabované a vypálené domy, dozvedá sa o ich vraždieniach a znásilňovaniach. 2. októbra 1945 bol vymenovaný ostrihomským arcibiskupom, čo znamenalo, že sa stal prímasom aj napriek tomu, že bol vtedy najmladší z maďarských biskupov. 7. októbra sa ujíma svojho nového úradu. Žiada veriacych z oblastí, ktoré boli ušetrené hrôz vojny a rabovania červenoarmejcami, aby posielali balíčky potravín svojim hladujúcim bratom v Budapešti. Veriaci na to reagovali veľkoryso. Tiež sa mu podarilo získať podporu americkej katolíckej cirkvi a pápeža Pia XII. Podarilo sa mu na Vianoce 1945 navštíviť dva internačné tábory a povzbudiť tam väznených. Jeho pôsobenie vo väzniciach netrvalo však dlho – len do doby, keď Lászlo Rajk vystriedal Imre Nagya, vo funkcii ministra vnútra. Komunistická moc sa v Maďarsku upevňuje; katolícke školy sú utláčané a je obmedzované ich pôsobenie. Kardinál preto zakladá združenie rodičov, ktorí proti tomu protestujú. To

umožnilo, že až 18. júna 1948 sa pristúpilo k zoštatňovaniu škôl. V pastierskom liste dvíha svoj hlas, proti potláčaniu vyučovania náboženstva na školách. Spolu s ostatnými maďarskými biskupmi vydáva 19. októbra 1945 pastiersky list, v ktorom protestuje proti vysídľovaniu Maďarov z južného Slovenska a Nemcov usídlených v Maďarsku. V tejto veci píše 8. augusta 1946 protestný list predsedovi vlády Lajosi Dinnyésovi. 18. februára 1946 je Mindszenty vymenovaný za kardinála. Za svoju dôležitú úlohu považuje rozčlenenie „mamutích“ farností do viacerých menších farností. Počas jeho pôsobenia stúpol počet mužov prítomných na bohoslužbách, i tých, ktorí prijímajú sviatosti. Odmieťa výdaje na opravu ťažko poškodenej biskupskej rezidencie so slovami: „Je úplne v poriadku, keď primas krajiny, ktorá sa nachádza v troskách, rovnako prebýva v ruine“. V júni sa zúčastňuje svetového kongresu ku cti Matky Božej v Ottawe a odmieta radu kardinála Fringsa, aby zostal v cudzine s tým, že pastier musí vždy, obzvlášť v čase nebezpečia žiť so stádom, ktoré mu je zverené.

Zatknutie a väznenie

Mátyás Rákosi, začiatkom roku 1948, povedal, že sa maďarská demokracia márne snažila tri roky začleniť katolícku Cirkev do diela obnovy a že je koniec s trpezlivosťou, s ktorou zachádzali so špiónmi, zradcami a fašistami v kňazskom a kardinálskom odeve, a že je treba urobiť poriadok. Tento ohlásený útok na Cirkev viedol k zosilneniu propagandy, volaniu zmanipulovaných demonštrantov po slučke pre Mindszentyho, podpisovým akciám proti nemu, domovým prehliadkam a policajným akciám proti katolíckym inštitúciám, legitimovaní návštevníkov arcibiskupskej rezidencie a 19. novembra potom k zatknutiu kardinálovho sekretára Andrása Zakara. 23. decembra polícia obsadila sídlo kardinála a vykonávala v ňom domovú prehliadku. Večer, počas sviatku sv. Štefana, bol kardinál zatknutý a odvedený, pričom mu ani nebolo dovolené sa poriadne rozlúčiť so svojou práve prítomnou matkou. Tlačové oddelenie ministerstva vnútra nasledujúci deň oznámilo, že Mindszenty bol vzatý do väzby kvôli podozreniu z jednania nepriateľského republiky, zo zrady štátu, zo špionáže a devízových špekulácií. Kardinál je potom vo väzení 14 dní bitý, je mu odopieraný spánok a sú mu podávané drogy. Vo februári 1949 bol Mindszenty v zinscenovanom trojdennom procese odsúdený na doživotie, pričom prokurátor pre neho požadoval trest smrti. Súd mu však nevyhovel, najskôr preto, aby kardinál nebol považovaný za mučeníka. Spolu s kardinálom boli odsúdené i ďalšie osoby, aby tak vznikol dojem, že bol v čele sprisahania.

Pred komunistickým súdom v roku 1949

Komunistický režim sa už predtým snažil o to, aby podpísal s Vatikánom dohodu. Pius XII sa však postavil za kardinála a odmietol ju 3. januára 1949 s tým, že je nezlučiteľná s chovaním voči kardinálovi, ktoré je pre Svätú stolicu urážkou. Podporu kardinálovi vyjadril i pri ďalších príležitostiach (v liste maďarskému episkopátu, v príhovore ku kolégiu kardinálov, v reči „zmierenia“ medzi Cirkvou a štátom s tým, že o prípadnej dohode budú jednať len so zvoľením Svätej stolice. Vo svete sa zdvihla vlna protestov proti jednaniu maďarskej vlády. Valné zhromaždenie OSN prehlásilo odsúdenie Mindszentyho za protiprávne. Po svojom odsúdení strávil kardinál pol roka vo väzenskej nemocnici, kde ho lekár, ktorý mu predtým podával drogy, zbavoval následkov ich pôsobenia. Potom strávil štyri roky na neznámom mieste. Po celú dobu svojho väznenia bol takpovediac odrezaný od správ týkajúcich sa toho, čo sa deje vo svete. Pokiaľ sa niečo dozvedel, tak to bolo z nedostatku pozornosti jeho strážcov. I jeho matka sa sním mohla vídať zriedka a bez možnosti hovoriť tak, aby to nikto iný nepočul. Časom sa podmienky jeho väznenia trochu zmiernili; bol mu

vrátený ruženec a breviár, ktorý mu zobrali a bolo mu umožnené slúžiť sv. omšu v cele a občas sa mohol vyspovedať kňazovi, ktorého k nemu priviedli do cely. Po odsúdení Gáboru Pétera, ktorý bol v čele politickej polície, sa podmienky väznenia Mindszentyho zlepšili. Navštívil ho veliteľ väznice a vzhľadom k svojmu zdravotnému stavu bol prevezený do väzenskej nemocnice v Budapešti, kde sa o neho pomerne dobre starali. Potom bol prevezený do bývalého biskupského letného sídla neďaleko mesta Pécs. Vzhľadom ku zlému technickému stavu sídla, bol kardinál začiatkom novembra 1955 znovu prevezený, tentoraz do zámku Almásy, v dedine Felsopetény, ležiaceho neďaleko hranice s Československom. Tam mu neskôr bolo umožnené čítať vybrané noviny a časopisy. Na pokus zatiahnuť ho do jednaní medzi štátom a Cirkvou odpovedal ministerskému úradníkovi, že vyjednávať môže len ten, kto je na slobode. Kardinál odmietol taktiež amnestiu, ktorá by bola viazaná na podpis dohody Cirkvi s vládou. Komunisti sa snažili vzbudiť dojem, že vzťahy medzi Cirkvou a štátom sú „normalizované“, preto sa toľko usilovali o dohodu.

Krátko na slobode a na vyslanectve USA

23. októbra 1956 vypuklo v Budapešti povstanie. Kardinál sa o ňom dozvedá už druhý deň. 30. októbra vstúpil do jeho cely veliteľ domobrany v Rétság. Povedal mu, že je voľný a že sa vydajú na cestu do Budapešti. Kardinál strávil potom noc v kasárňach v Rétság. Cestou ho zdravia davu občanov, vyzváňajú kostolné zvony, dozvedá sa, že nová vláda za predsedníctva Imre Nagyho ho rehabilitovala a že bez obmedzení môže užívať svoje občianske a cirkevné práva. V jeho rezidencii, na zámku Buda, ho už čaká pozdrav od pápeža. Ďalšie asi štyri dni strávil kardinál prijímaním delegácií (zástupca ministerského predsedu Zoltán Tildy, námestník ministra obrany plukovník Pál Maléter), poskytovaním interview maďarskej i zahraničnej tlače; taktiež píše list biskupom sveta, v ktorom prosí o dary pre cirkevnú charitatívnu organizáciu Actio Catholica, vydáva krátke rozhlasové prehlásenie, prijíma vedúcich predstaviteľov komunistami rozpustených cirkevných organizácií a inštitúcií, na porade s biskupmi prehlasuje, že treba rozpustiť kolaborantskú organizáciu tzv. „mierových kňazov“. 3. novembra má ďalší prejav v rozhlase, ktorého politickú časť konzultoval so Zoltánom Tildym. V noci na 4. novembra je prebudený telefonátom sekretára Tildyho, ktorý ho prosí, aby sa hneď odobral do parlamentu, lebo sa k Rusom pridal generálny sekretár komunistickej strany János Kádár a tí rozpútali delostreleckú paľbu, na čo ich tanky obklúčili parlament. Keď Mindszenty videl, že nie je dôvod, aby zostával v parlamente, rozhodol sa odísť na najbližšie veľvyslanectvo, teda americké. Bol prijatý vyslancom E. T. Wailesom a behom pol hodiny dorazila správa, že prezident Eisenhower súhlasí s poskytnutím azylu. Zdá sa, že to už predchádzajúci deň sprostredkoval (16. júna 1958 popravený) predseda vlády Imre Nagy. Kardinál poskytol zahraničným tlačovým agentúram interview a od dva dni neskôr prehlásil, že vládu Imre Nagyho považuje za legálnu, zatiaľ čo vládu Jánosa Kádára, ktorý bol dosadený zahraničnou mocnosťou, za ilegálnu. Americké veľvyslanectvo bolo však pre Mindszentyho len akýmsi lepším väzením a to nielen preto, že by bol ihneď zatknutý, keby ho opustil. Kardinál si nemohol písať so súkromnými osobami, s Vatikánom či americkými úradmi inak, než prostredníctvom veľvyslanectva. Diplomati ho mohli navštevovať, ale maďarskí zamestnanci nie. Svoju starú matku mohol prijať len štyrikrát za rok. Okrem jeho spovedníka žiadni Maďari a z cudzincov len málokto, obdržali povolenie s ním hovoriť. Keď viceprezident Richard Nixon navštívil veľvyslanectvo, nenavštívil ho. Mindszenty mohol denne slúžiť sv. omšu, prechádzať sa po dvore, čítať noviny a časopisy a mal k dispozícii rozsiahlu knižnicu veľvyslanectva. Tu strávil kardinál Mindszenty 15 rokov svojho vyhnanstva.

V júni 1957 János Kádár prehlásil, že Mindszenty bol odsúdený právoplatne; pritom zabudol poznamenať, že on bol sám členom revolučnej vlády, ktorá rozsudok vyhlásila za neplatný. Kardinál píše vo svojich spomienkach, že záplava rečí a slabosť západných mocností zostanú navždy hanbou dejín. Útechou mu bola podpora pápeža Pia XII. Po smrti Pia XII. i Ján XXIII. z počiatku sledoval rovnakú líniu vo vzťahu ku komunistickým štátom. V druhej polovici svojho pápežského pôsobenia však dochádza ku zmene s ohľadom na to, že uveril v politiku mierovej koexistencie a v pokračovanie destalinizácie. 11. apríla 1963 vydáva neslávne známu a komunistami využitú encykliku *Pacem in terris*. Encykliku uvítali komunisti, ako vo východnom, tak v západnom bloku. Jednania medzi Vatikánom a Maďarskom, ktoré prebiehali od apríla do júna 1963, priniesli Cirkvi len malé výhody. Podľa vyjadrení kardinála, priniesla komunistom jedine výhody, naopak značné nevýhody maďarskej cirkvi. V októbri 1970 jednal vo Vatikáne vedúci úradu pre cirkevné záležitosti s kardinálom Casarolim. Maďarskí predstavitelia predložili pápežovi prosbu, aby namiesto Mindszentyho vymenoval nového ostrihomského arcibiskupa. Svätý Otec odpovedal, že nezabaví Mindszentyho jeho úradu, nebude na neho vyvíjať nátlak a bude rešpektovať slobodné rozhodnutia kardinála. 25 júna 1971 pricestoval do Budapešti prelát József Zágon ako zmocnenec pápeža. Oficiálne oznámil Mindszentymu, že vláda USA považuje s ohľadom na jeho vek a zmenenú politickú situáciu za žiadúce, aby opustil veľvyslanectvo. Počas trojdenných rozhovorov kardinál spoznal, že sám pápež to považuje za vítanú okolnosť k tomu, aby zmenil svoj doterajší postoj a odporučil kardinálovi vycestovanie z Maďarska. Neskôr noviny *Osservatore Romano* (ako polooficiálny tlačový orgán Vatikánu) napísali, že pápež tak robí v nádeji, že tým bude odstránená prekážka, zťažujúca vzťah medzi štátom a Cirkvou v Maďarsku. Vatikánski diplomati zrejme o tom vopred jednali s vládnymi činiteľmi Maďarska, ako vysvitá z protokolu, ktorý bol Mindszentymu predložený po odcestovaní Zágona. V onom protokole sa uvádza, že kardinálovu diecézu bude spravovať apoštolský administrátor; že kardinál nevydá žiadne prehlásenie a v tichosti opustí krajinu; že ani v zahraničí nebude konať nič, čo by narušovalo vzťahy medzi Apoštolským stolcom a maďarskou vládou; že nezverejní svoje memoáre. Kardinál odmietol takýto protokol podpísať. Potom kardinál napísal list prezidentovi Nixonovi, v ktorom sa ho pýta, či by bolo možné, aby naďalej zostal na veľvyslanectve. Odpoveď prišla rýchlo a bolo mu v nej diplomaticky povedané, že by sa mal odovzdať do vôle Božej. Druhý list napísal pápežovi Pavlovi VI. Píše v ňom, že by najradšej opustil veľvyslanectvo, i keby to malo za následok jeho zatknutie a zostal uprostred svojho milovaného národa; každopádne je však ochotný odísť do vyhnanstva, ak si to žiada dobro Cirkvi. Pápež mu obratom odpovedal, že berie na vedomie, že je ochotný opustiť krajinu. Kardinál sa najprv, po viac než roku, dozvedá jemu zamlčaný fakt, ako Svätá stolica prisľúbila komunistickému režimu, že kardinál nebude v zahraničí podnikáť alebo hovoriť nič, čo by sa priechilo línii maďarskej vlády. Američania nechápali kardinálovo myslenie a zápal, s ktorým sa staval proti komunizmu. Za zmienku stojí, že počas svojho pobytu na americkom veľvyslanectve napísal 78 listov štyrom americkým prezidentom (Eisenhowerovi, Kennedym, Johnsonovi a Nixonovi), na ktoré obdržal len 2 písomné odpovede; vo februári 1961 od Kennedyho a v júli 1971 (už vyššie zmienenú) od Nixona.

Pokračovanie: <http://christianitas.sk/kardinal-mindszenty-bojovnik-proti-komunizmu-ii/>

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/kardinal-mindszenty-bojovnik-proti-komunizmu-i/>